

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA ZA INDEKS PROMETA OD TRGOVINE NA MALO

Napomena

Od siječnja 2024. bazna godina promijenjena je na 2021., a nova jedinica promatranja jest jedinica po vrsti djelatnosti (JVD).

Nova bazna godina i nova jedinica promatranja – jedinica po vrsti djelatnosti (JVD) definirani su Uredbom (EU) 2019/2152 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. studenoga 2019. o europskim poslovnim statistikama i stavljanju izvan snage deset pravnih akata u području poslovnih statistika, a odnosi se na kratkoročnu poslovnu statistiku svih država članica.

Podaci na razini nove jedinice promatranja dostupni su od siječnja 2005. nadalje, a za razdoblje od 2000. do 2004. podaci se objavljuju na razini poduzeća.

Vremenske serije prometa trgovine na malo od 2000., bazna godina (2021. = 100), godišnje i mjesečne stope promjena, možete preuzeti u formatu Excel na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku na poveznici **Baze podataka** pod naslovima [STS baze podataka](#) i [PC AXIS baze podataka](#) te na poveznici **Statistika u nizu** pod naslovom [Gospodarstvo – osnovni pokazatelji](#). Tablice u bazama podataka objavljene sa starom baznom godinom (2015. = 100) ubuduće se više neće ažurirati.

Precizni datumi objavljivanja navedeni su u Kalendaru objavljivanja statističkih podataka, koji se nalazi na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku <https://podaci.dzs.hr>.

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci su rezultat redovitog istraživanja Mjesečni izvještaj trgovine na malo (obrazac TRG-1) te administrativnih izvora podataka (datoteka fiskalizacije Porezne uprave).

Podaci se prikupljaju s pomoću mrežne aplikacije (tzv. CAWI). Izvještajne jedinice neposredno ispunjavaju podatke na e-obrascu TRG-1, koji se nalazi na diseminacijskim stranicama Državnog zavoda za statistiku <https://podaci.dzs.hr/hr/obraci/trgovina-i-ostale-usluge/>. Razdoblje prikupljanja podataka svakog mjeseca u pravilu se kreće od 1. do 20. u mjesecu za podatke iz prethodnoga izvještajnog mjeseca.

Metodologija za istraživanje temelji se na Uredbi (EU) 2019/2152 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. studenoga 2019. o europskim poslovnim statistikama i stavljanju izvan snage deset pravnih akata u području poslovnih statistika te Provedbenoj uredbi Komisije (EU) 2020/1197 od 30. srpnja 2020. o utvrđivanju tehničkih specifikacija i modaliteta u skladu s Uredbom (EU) 2019/2152 Europskog parlamenta i Vijeća o europskim poslovnim statistikama i stavljanju izvan snage deset pravnih akata u području poslovnih statistika.

Istraživanje se provodi na temelju Zakona o službenoj statistici (NN, br. 25/20., 155/23. i 124/25. – ispr.).

U istraživanju će se do 31. prosinca 2027. primjenjivati Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. u skladu s prijelaznom odredbom iz članka 6. Odluke o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2025. – NKD 2025. (NN, br. 47/24.): "Za statističke i analitičke potrebe službene statistike Republike Hrvatske u prijelaznom razdoblju do 31. prosinca 2027. istodobno će se koristiti i Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. (NN, br. 58/07. i 72/07. – ispravak)" te Uredbom (EU) 2019/2152 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. studenoga 2019. o europskim poslovnim statistikama i stavljanju izvan snage deset pravnih akata u području poslovnih statistika.

Obuhvat i usporedivost

Statistička jedinica indeksa prometa u trgovini na malo jest jedinica po vrsti djelatnosti. Jedinice promatranja jesu poslovni subjekti (pravne osobe i obrtnici) koji su prema pretežnoj djelatnosti registrirani u trgovini na malo (odjeljak 47 NKD-a 2007.). Obuhvaćeni su i izabrani poslovni subjekti iz ostalih djelatnosti ako obavljaju trgovinu na malo. Najvažnija poduzeća s više djelatnosti podijeljena su u tzv. jedinice po vrsti djelatnosti kako bi se poboljšala homogenost rezultata statističkih istraživanja po djelatnostima, a time i međunarodna usporedivost tih rezultata.

Istraživanje se provodi metodom uzorka. Okvir za izbor uzorka jesu poslovni subjekti ili njihovi dijelovi registrirani u Statističkome poslovnom registru Državnog zavoda za statistiku. Od 2021. okvir za izbor uzorka proširen je s pomoću administrativnog izvora podataka (datoteka fiskalizacije Porezne uprave).

Poslovni subjekti razvrstani su prema pretežnoj djelatnosti na temelju NKD-a 2007. (NN, br. 58/07. i 123/08.). Prema veličini razvrstani su na razrede od 1 do 7.

Kriterij za određivanje veličine poslovnog subjekta jest broj zaposlenih. Poslovni subjekti veličine 1 jesu oni s 0 – 4 zaposlenih, veličine 2 s 5 – 9 zaposlenih, veličine 3 s 10 – 19 zaposlenih, veličine 4 s 20 – 49 zaposlenih, veličine 5 s 50 – 99 zaposlenih, veličine 6 sa 100 – 249 zaposlenih i veličine 7 s 250 i više zaposlenih. Za poslovne subjekte kojima je pretežna djelatnost izvan trgovine upotrebljava se broj zaposlenih u trgovinskim djelatnostima.

Metoda koja se koristi za izbor uzorka jest *cut-off* metoda. Uzorkom su obuhvaćeni svi poslovni subjekti s deset i više zaposlenih te *cut-off* metodom one jedinice koje imaju manje od deset zaposlenih, a svojim prometom obuhvaćaju 70% ukupnog prometa u svakom razredu odjeljka 47 NKD-a 2007. Zbog primjene *cut-off* metode odabira uzorka ne izračunavaju se standardna pogreška i koeficijent varijacije.

Metoda sezonske i kalendarske prilagodbe

Od 2016. u procesu sezonske prilagodbe primjenjuje se programski paket JDemetra+ te metoda X13-ARIMA. Tim se procesom statističkim modelima i procedurama identificiraju te procjenjuju sezonski i kalendarski učinci u vremenskim serijama.

Postoji nekoliko uzroka revizije prethodno objavljenih sezonski i kalendarski prilagođenih indeksa. Najčešći uzrok jest promjena u procijenjenim parametrima postojećih statističkih modela pri novim procjenama zbog novih opažanja. Ostali uzroci jesu promjene u izvornim podacima ili u primijenjenim statističkim modelima.

Kalendarski učinci imaju znatan utjecaj na kretanje vremenskih serija, a najčešći su učinak pomičnih blagdana, učinak prijestupne godine i učinak radnih dana.

Napomena o primijenjenoj terminologiji

Pojam "kalendarsko prilagođavanje" na hrvatskom jeziku nije usklađen s prijevodom pojma *working-day adjustment* iz engleskoga, koji znači "prilagodba za broj radnih dana", kako bi se izbjeglo da hrvatski korisnici pogrešno protumače taj termin.

Pojam "prilagodba za broj radnih dana" u kratkoročnim poslovnim statistikama podrazumijeva kalendarsku prilagodbu, ali zbog specifičnih Eurostatovih terminoloških zahtjeva u kratkoročnim poslovnim statistikama upotrebljava se spomenuti termin.

Sezonski i kalendarski prilagođeni indeksi

Sezonski i kalendarski prilagođeni indeksi podrazumijevaju da su izvorni indeksi prilagođeni za sezonske i kalendarske učinke. Tako prilagođeni indeksi i pripadajuće stope promjene u dva uzastopna opažanja koriste se za usporedbu podataka s podacima iz prethodnog mjeseca.

U skladu s tim u mjesečnoj usporedbi (Priopćenje, tablica 1.) prikazane su i tumače se mjesečne stope promjena prometa izračunane iz sezonski i kalendarski prilagođenih indeksa (usporedba indeksa izvještajnog mjeseca s indeksima prethodnoga izvještajnog mjeseca).

Kalendarski prilagođeni indeksi

Kalendarski prilagođeni indeksi podrazumijevaju da su izvorni indeksi prilagođeni samo za kalendarske učinke. Tako prilagođeni indeksi i pripadajuće međugodišnje stope promjene upotrebljavaju se za usporedbu podataka s podacima iz istog mjeseca prethodne godine.

Prema tome, u godišnjoj usporedbi (Priopćenje, tablica 2.) prikazane su i tumače se godišnje stope promjena prometa izračunane iz kalendarski prilagođenih indeksa (usporedba indeksa izvještajnog mjeseca s indeksima istoga izvještajnog mjeseca prethodne godine).

Trend-indeksi

Vremenske serije trend-indeksa objavljuju se pri svakoj reviziji sezonski prilagođenih podataka u formatu Excel na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku na poveznici **Baze podataka** pod naslovima [STS baze podataka](#) i [PC AXIS baze podataka](#) te na poveznici **Statistika u nizu** pod naslovom [Gospodarstvo – osnovni pokazatelji](#).

Izvorni indeksi

Vremenske serije izvornih neprilagođenih indeksa objavljuju se u formatu Excel na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku na poveznici **Baze podataka** pod naslovom [STS baze podataka](#) i [PC AXIS baze podataka](#) te na poveznici **Statistika u nizu** pod naslovom [Gospodarstvo – osnovni pokazatelji](#).

Podaci se redovito mjesečno dostavljaju Eurostatu (u obliku nominalnih i realnih izvornih, sezonski i kalendarski prilagođenih indeksa na bazi 2021.) i nalaze se na [Eurostatovim mrežnim stranicama](#) s pokazateljima država članica Europske unije s kojima su usporedivi.

Definicije

Promet je vrijednost svih prodanih roba i obavljenih usluga na tržištu tijekom mjeseca bez obzira na to jesu li naplaćene. U promet je uključen porez na dodanu vrijednost.

Promet od trgovine na malo jest promet što ga ostvaruju svi poslovni subjekti koji tu djelatnost obavljaju bez obzira na pretežnu djelatnost u kojoj su registrirani.

Rezultati se objavljuju u obliku nominalnih i realnih indeksa.

Nominalni indeksi prikazuju kretanje prometa u tekućim cijenama.

Realni indeksi dobiveni su deflacioniranjem nominalnih indeksa indeksom maloprodajnih cijena dobara (bez električne energije i distribucije vode) prema indeksu potrošačkih cijena.

Trgovačke struke

Trgovačke struke predstavljaju stvarni pretežni asortiman prodaje u trgovini na malo. Od siječnja 2024. glavni kriterij praćenja prometa po trgovačkim strukama temelji se na onome što se prodaje, a ne na kanalima prodaje te se više ne objavljuju indeksi prometa za trgovačke struke Trgovina na malo internetom ili poštom i Ostala trgovina na malo izvan prodavaonica.

Kratice

CAWI	računalno potpomognuto internetsko anketiranje
EU	Europska unija
Eurostat	Statistički ured Europske unije
NKD 2007.	Nacionalna klasifikacija djelatnosti, verzija 2007.
NKD 2025.	Nacionalna klasifikacija djelatnosti, verzija 2025.
NN	Narodne novine